משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה ערלה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה ערלה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-ערלה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ח 10
משנה ט 10
פרק ב 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ט 14
משנה י 15
משנה יא 16
משנה יג 16
משנה יד 17
משנה טז 17
משנה יז 17
פרק ג 17
משנה א 17
משנה ב 17
משנה ג 17
משנה ד 18
משנה ו 18
משנה ז 20

משנה ח 23
משנה ט 23

פרק א

משנה א

לסייג. מלשון סוגה בשושנים (שיר השירים ז׳:ג׳) שנטע אילנות לעשות גדר לכרם סביב כדכתיב (במדבר כ״ב:כ״ד) גדר מזה וגדר מזה:

ולקורות. מגדל הנטיעה לעשות ממנה קורות לבית ולא לאכול פירותיה:

פטור מן הערלה. כדדריש בירושלמי (הלכה א) (ויקרא יט) ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל חייב לסייג ולעצים ולקורות פטור תניא אמר רשב"ג בד"א שנטעה לסייג ולקורות ולעצים דבר שראוי להם אבל נטע דבר שאין ראוי להם חייב יאות אמר רשב"ג מה טעמא דרבנן בששינה סדר נטיעתן לעצים ברוצף לקורות במשפה לסייג מקום הסייג מוכיח עליו:

הפנימי למאכל. כגון ייחור הפנימי והחיצון ייחור חיצון ובירושלמי (שם) מפרש טעמא דרבי יוסי למד דבר מתחלתו ממשמע שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל איני יודע שבעץ מאכל דבר הכתוב מה ת"ל כל עץ מאכל לומר לך את שהוא למאכל חייב כגון הפנימי לסייג ולקורות פטור ומשמע בירושלמי דה"ה צד התחתון לסייג והעליון למאכל ואפילו צד התחתון למאכל והעליון לסייג אע"פ שגדל לתוך איסור ועוד אמרינן בירושלמי נטעו לסייג וחישב עליו למאכל בא במחשבה למאכל וחישב עליו לסייג לא כל הימנו:

משנה ב

ומצאו נטוע פטור. דכתיב כי תבואו ונטעתם (שם) פרט לשנטעו נכרים עד שלא באו לארץ או יכול שאני מוציא אף שנטעו נכרים משבאו ישראל לארץ תלמוד לומר כל עץ מיכן אמרו אף על פי שלא כיבשו ישראל חייב:

הנוטע לרבים חייב. כגון ברשות היחיד והוא של הרבה בני אדם כגון בירושלים ובירושלמי (שם) פריך מחלפא שיטתיה דרבנן תמן אינון אמרי (נגעים פי"ב מ"ד) ירושלים וחוצה לארץ אינן מיטמאין בנגעים וכה אמרין הכן תמן אשר לו הבית פרט לירושלים שהיא לכל השבטים ברם הכא ונטעתם מ"מ מחלפא שיטתיה דרבי יהודה תמן הוא אומר אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד דקסבר ירושלים נתחלקה לשבטים וכה הוא אמר הכן תמן שמועה אמר ברם הכא בשם גרמיה ושיטה אחרת בפרק כל שעה (פסחים דף כג.) דמשמע דבקראי פליגי דרבנן מרבה נטוע לרבים מדכתיב לכם ורבי יהודה סבר דהוי רבוי אחר רבוי ומיעט נטוע לרבים:

הנוטע ברשות הרבים. בהא אפי' רבי יהודה מודה דחייב דלאו היינו נטוע לרבים ובירושלמי תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו פטור הנוטע לרבים ברשות הרבים פטור הנוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו ברשות הרבים פטור כגון [שגזל] קרקע ופריך ויש קרקע נגזלת ומשני אמר רבי הילא אף על פי שאין קרקע נגזלת יש יאוש לקרקע וכולה מילתא דתמיהא דהא מתניתין תנן הגזלן שנטע חייב ועוד דמשמע דאי [יש] יאוש פטור אדרבה כל שכן דחייב דהוי כנוטע לתוך שלו ועוד דמדמי נוטע ברשות הרבים לגזל קרקע ונוטעה והיינו בלא יאוש דומיא דרשות הרבים דלא שייך ביה יאוש דמאן מייאש ובתוספתא תניא הנוטע לרבים חייב ורבי יהודה פוטר רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו הנוטע לרבים חייב בערלה העולה לרבים מאליו פטור מן הערלה קסבר רשב"א דמודה רבי יהודה הנוטע לרבים דחייב ולא פליג אלא בעולה מאליו לרבים:

ונכרי שנטע בא"י כדדרשינן מדכתיב (ויקרא יט) כל עץ כדפרישית:

והגזלן שגזל קרקע ונטעה:

והנוטע בספינה. אע"פ שאינה נקובה אמרינן בירושלמי (שם) הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה ר' יוסי אומר מפני שהשרשים מפעפעים אותו מפני שהוא כנקוב אצל האילן דאין כלי חרס עומד בפני שרשים ומסיק דהוא הדין שחשוב כנקוב אצל זרעים והגמרא שלנו אינו סובר כן כדפרשינן בפ"ב דחלה:

והעולה מאליו. לעיל אמרינן בירושלמי (שם) רבי יוסי בשם ר' שמעון בן יהוצדק גפן שעלתה במקום חורשין פטור מן הערלה אמר ר' אפי' נטעה והתנינן העולה מאליו חייב בערלה תמן שנטען במקום יישוב ברם הכא בשנטען במקום חורשין אמר ר' אליעזר הדא אמר' בשאינה עושה כדי נפילתה אבל אם היתה עושה כדי נפילתה חייבת:

משנה ג

אילן שנעקר באילן זקן שעברו עליו שני ערלה:

אם יכול לחיות. מן הסלע שנעקר בלא שום תיקון עפר פטור ואם לאו הרי זה כאילן העולה מאליו וחייב:

שזעזעתו. הניעו והרעידו:

עשאו בעפר. שהרבה עליו עפר אם יכול לחיות בלא עפר שתיקן בו פטור:

משנה ד

אילן שנעקר. לגמרי אלא שנשתייר מעט מן השורש בארץ:

כמחט של מתון. פי' בערוך יש ספרים שכתוב בהן מיתה ויש מיתוח ויש מיתוי ויש מיתון והעיקר מיתוח כמו וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ) וכן מנהג האורגים יש להם עץ ארוך ברוחב היריעה ובראשו ב' מחטין שבורין ונועצין ברוחב היריעה ומכלי האורגין הן וההיא דהתקינה לנר או למתוח בפ' החולץ (יבמות דף מג) היינו כהאי גוונא:

משנה ה

ובו בריכה. מלשון מבריך שחופר בארץ ומבריך היחור וטומנו בעפר ומוציא ראש היחור במקום אחר ונעקר האילן והבריכה קיימת והאילן חי ממנה:

חזרה הזקינה. הוא האילן שהיה זקן ועברו עליו שני ערלה להיות כבריכה ואסור משום ערלה דבריכה כל זמן שלא נפסק מן האילן זקן אין בהן איסור ערלה וכשנפסקה בין לסוף שנה בין לסוף שנתים נעשית ערלה ומונין לה משעה שנפסקה כדתני מתני' והאי אילן שנעקר כיון שאין הבריכה חיה ממנו אלא אדרבה השתא הוא חי מן הבריכה הוא תלוי בבריכה ואין הבריכה תלויה בו ומונין לו כבריכה דכשתצא הבריכה מערלה יצא גם הוא ומשנעקר מונה לשניהם כמו שנפסקה עכשיו:

סיפוק גפנים. סיפוק אחר סיפוק לשון סיפוק בגפנים כלשון הרכבה באילן שנטל גרופית של גפן והרכיבה בגפן הטמונה שעברו עליה שני ערלה:

וסיפוק אחר סיפוק. היינו שבאותו גרופית חזר והרכיב גרופית אחרת ושייך לשון סיפוק בדבר הקצר כשמחבר בו דבר אחר להאריכו בדבר אחר כדתנן בפ' לולב הגזול (סוכה דף לז) סיפקו בחוט:

אע"פ שהבריכה בארץ. שהבריך הסיפוק הזה בארץ וטמנו בעפר דאיכא למיחש שמא השריש בארץ קודם שנתאחז בזקינה אפי' הכי מותר דאמרינן בירושלמי (הלכה ג) רבי יסא בשם רבי אליעזר בשם רבי חנינא ילדה שסיבכה בזקינה טהרה את הילדה כגון שני אילנות הסמוכין חד ילדה וחד זקינה והבקיען והכניסן זה בזה ונתאחזו א"ר חנינא בר בא מתני' אמרה כן סיפוק גפנים סיפוק על סיפוק אע"פ שהבריכה בארץ מותר וחש לומר שמא השרישה הילדה עד שלא תאחוז בזקינה וכיון דקדמה השרשה לאיחוי אין הזקינה מתירתה ויש ליאסר משום ערלה אלא ודאי מותר אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל רבי יהודה היא דרבי יהודה אמר מתאחה הוא עד שלא השריש רבי יוסי בשם רבי חנינא שרשין אין בהן ממש כלומר ואפי' תמצא לומר בעלמא דאין זקינה מתרת ילדה הנטועה מקודם שספקה אח"כ בזקינה הכא שרי אפילו השרישה קודם דאין ממש בגרופית זה שסיפק:

מקום שכחה יפה מותר. כלומר כשהזקינה כחה יפה מותר אע"פ שהרכיבה בארץ והוציאה שרשים לא אמרינן הסיפוק נעשה אילן ולא מכח הזקינה הוא חי אבל כחה רע אסור דזקינה כמאן דליתה דמי ופריך בירושלמי (שם) מה אנן קיימין אם דבר ברי הוא שחי מכח הזקינה דברי הכל מותר ואם דבר ברי הוא שהוא חי מכח הילדה דברי הכל אסור אלא מה אנן קיימין בסתם כיצד הוא יודע רבי ביבי בשם רבי חנינא אמר אם העלין הפוכים כלפי הילדה דבר ברי הוא שחי מכח הזקינה ואם היו העלין הפוכין כלפי הזקינה דבר ברי הוא שחי מכח הילדה אמר רבי יודן בר תנן סימנא דאכל מן חבריה בהית מסתכלת ביה כלומר אמאי [פליגי] נבדוק בעלים אמר רבי יודן אבוי דר' מתניא תיפתר שנשרו העלין:

בריכה שנפסקה מן הזקינה. והיו בה פירות כל מה שהגדילה עד שלא נפסקה מאביה מותר ואם לאחר שנפסקה היה תולש מיד היו מותרין אבל מה שמוסיפין אחר שנפסקה שלא נעקרה מן הארץ אסור התוספת משום ערלה:

ואם הוסיף מאתים אסור. שהוסיף אחד ממאתים בהיתר ומפרש בירושלמי (שם) כיצד הוא יודע לוקח אחד ומניח אחד מה שזה פוחת זה מוסיף ואמר בירושלמי אמר רבי יודן לא סוף דבר בריכה אלא אפילו אילן זקן שנעקר ויש בו פירות וחזר ונטעו עם הפירות כך דינו והא דמשמע הכא שהבריכה פטורה מן הערלה ותניא נמי בת"כ ונטעתם פרט למרכיב ולמבריך מיכן אמרו סיפוק גפנים וסיפוק סיפוקי אע"פ שהבריכן בארץ מותר ובפ"ק דר"ה (דף ט:) תניא אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב לפני ר"ה ל' יום עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשבועית דמשמע דיש ערלה בהברכה ההיא כשנפסקה מאביה אבל כל זמן שלא נפסקה מותר כדמוכח מתני' וגבי הרכבה לא משכחת אלא ילדה בילדה וצריך לדקדק אי הוה שייך לשנויי הכי בפרק משוח מלחמה (סוטה דף מג:) גבי חוזר מן המלחמה משום מבריך דמשני כאן בהרכבת אוסור כאן בהרכבת היתר ותימה דבמנחות בפ' רבי ישמעאל (מנחות דף סט:) דבעי רבי שמעון בן פזי שבולת שהביאה שליש קודם לעומר ועקרה ושתלה אחר העומר והוסיפה מהו בתר עיקר אזלינן ושריא העומר או בתר התוספת אזלינן ועד שיבא עומר הבא תיפשוט מהא דאמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אפי' הוסיפו במאתים אסורים ומסיק דהיא גופא מיבעיא ליה מיפשט פשיטא ליה לרבי יוחנן דבתר עיקר אזלינן לא שנא לקולא ול"ש לחומרא או דילמא ספוקי מספקא ליה לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן ועלתה בתיקו והשתא תיפשוט ממתני' דהכא לקולא לא אזלינן בתר עיקר דקתני בריכה שנפסקה והיא מליאה פירות אם הוסיף במאתים אסורה ועוד תימה תיפשוט מהא דתניא המעביר עציץ נקוב

בכרם אם הוסיף מאתים אסור אלמא לא אזלינן בתר עיקר אלא בתר תוספת ומיהו ההיא יש לומר דשאני התם כדדרשינן בפ' כל שעה (פסחים דף כה:) כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא ושמא מהתם נמי ילפינן ערלה הואיל ואיסורן שוה כי היכי דבכלאים אזלינן בתר תוספת להחמיר הוא הדין בערלה והא דמבעיא ליה אי אזיל רבי יוחנן בתר עיקר בין לקולא בין לחומרא לא בערלה ולא בכלאי הכרם קאמר אלא לשאר דברים כגון גבי חדש וגבי תרומה ושביעית דאהכי מייתי לה בנדרים בפ' הנודר מן הירק ואם תאמר דהתם במנחות משמע דרבי יוחנן סבר כרבי יונתן דאמר התם בצל ששתלו בכרם ונעקר הכרם אפי' הוסיף מאתים אסור דמתרוייהו בעי למיפשט דאזלינן בתר עיקר וכן משמע בפ' הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידולים על עיקרו דמיבעיא לן אי גידולי היתר מעלין את האיסור אי לא ופשטה רבי יצחק נפחא מהא דאמר רבי ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר אמר ליה רבי ירמיה שביק מר תרתין דאמר רבי אבהו א"ר יוחנן ומייתי התם ילדה שסיבכה בזקינה וההיא דרבי יונתן דבצל ששתלו משמע דתרוייהו אית להו דהדדי ופליגי אדאמר רבי [ינאי] וקשיא דרבי יוחנן אדר"י דבההיא שמעתא גופא דמנחות ונדרים קאמר ר' יוחנן ליטרא בצל שתיקנו וזרעו מתעשר לפי כולו דאזיל בתר תוספת ובההיא דבצל של תרומה דפליג רבי יוחנן על רבי ינאי וקסבר דאפילו רבו גידוליו על עיקרו אסור אלמא אזיל בתר עיקר אם כן תיפשוט בעיא דמנחות דכי אזיל רבי יוחנן דווקא להחמיר ולא להקל דאי להקל אזיל בתר עיקר אמאי מתעשר הגדל והלא תיקנו:

משנה ו

שנתערבו בנטיעות של ערלה ניחא דאיכא חדא דערלה ולא ידיעא אבל דכלאי הכרם פריך בירושלמי וכי כל הנטיעות אינן כלאים ומשני כשהעביר עציץ נקוב תחת הגפן והשתא לא ידיעה הי מינייהו:

לא ילקוט מפני המעורב ר' יוסי אומר אף יתכוון ללקוט אמרינן בירושלמי (הל' ד) מה טעם דרבי יוסי שכן דרך בני אדם להיות מידל בגפנים כלומר הרואה אומר מידל הוא ובפרק הניזקין אמרי' טעמא דרבי יוסי חזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת ולא חיישינן דילמא אתי לאיערומי לערב הנטיעה בתחלה:

משנה ז

מותרות בערלה. דערלתו את פריו כתיב וכל הני לאו פריו נינהו:

וברבעי נמי כתיב יהיה כל פריו:

ובנזיר. אמרינן בירושלמי (הל' ה) דלא כרבי אליעזר דתנן בפרק ג' מינין מכל אשר יעשה מגפן היין אפי' עלין ולולבין במשמע:
ואסורין באשרה. דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:
ר' יוסי אומר סמדר אסור. ויש מי ששונה בירושל' דאנזיר קאי ופריך עליה דאם פרי הוא יהא אסור בכל:
המעמיד חלב לעשות גבינה בשרף הערלה אסור בפ"ק דנדה אמרינן דרבי אליעזר אסר בין בקטפא דפירא בין בקטפא דגווזא בין באילן העושה פירות בין באילן שאינו עושה פירות:

משנה ח

ענקוקלות. מפרש בירושל' ר' זעירא וחד מן רבנן בשם רב ענבים שלקו עד שלא הביאו שליש אמר ר' יוסי בר בון אפי' לקו משהביאו שליש אמר רבי חייא בר יעקב לשון נוטריקון הוא ענבים דלקו תליתייהו:
חרצנים. בפ' ג' מינים (נזיר דף לד:) תנן חרצנים אלו החיצונים זגים אלו הפנימים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר כדי שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג הפנימי עינבל:
תמר שלהן. שעשו מהן תמד:
והנץ שלו. פרח שעל הפטמא:
והגלעינין. גרעיני' של שאר פירות:
ומותרין ברבעי. כדתניא פרי אתה פודה ואי אתה פודה לא בוסר ולא פגים:
והנובלות. בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:) בנובלות סתמא כולי עלמא לא פליגי דבושלי כומרא כי פליגי בנובלות תמרה ר' אלעאי ור' זירא חד אמר תמרי דזיקא וחד אמר בושלי כומרא תמרים פגין שאינן ראוים לאכילה וכומרין אותן בעפר להתבשל:

משנה ט

נוטעין יחור של ערלה. שאין העץ אסור בהנאה:
ואין נוטעין אגוז של ערלה. שהפרי אסור בהנאה ובשלהי כל הצלמים (עבודה זרה דף מח:) תניא מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר (יא):
ואין מרכיבין בכפניות של ערלה. יחור שיש בו כפניות של ערלה והן תמרים בעודן סמדר כדאשכחן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נב:) ר' אילא קץ כפניתא אין מרכיבין אותה יחור בזקינה דילמא אתי למיכל כפניות שבו ואמרי' לעיל בירושל' מתניתין דרבי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי רבי יצחק שאל מאן אין מרכיבין כפניות של ערלה רבי יוסי:

פרק ב

משנה א

התרומה ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי. אבל תרומה גדולה לא בעי אפרושי מדמאי דלא נחשדו עליה עולין בק"א סאה אחת מאלו שנפלה למאה סאין מעלהו והשאר מותר והא דעולה בא' ומאה דריש לה בסיפרי בפרשת קרח מדכתיב גבי תרומת מעשר (במדבר י"ח:כ"ט) מכל חלבו את מקדשו ממנו [מה שהורם ממנו] שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו דהיינו אחד במאה דק' סאין של טבל שיעור תרומת מעשר שבו היינו סאה ואם חזר ונפל לצ"ט אסר הכל אבל נפלה למאה מותר וכלאי הכרם יליף התם בגזירה שוה מלאה מלאה דיש לו ביטול ומקום שכפל את האיסור כפל את המלאה ולכך בעו מאתים:

ומצטרפין זה עם זה. לאסור ואם בין כולן יש יותר מסאה שנפל לק' נדמע הכל אע"פ שבאחד מהן אין סאה ומודה ר' שמעון בהני דכולהו איקרו תרומה ושם אחד להם ולא דמי לערלה וכלאי הכרם שהן ב' שמות וחלה נמי איקרי תרומה דכתיב (שם טו) חלה תרימו תרומה וכן בכורים כדדרשי' בהערל (דף עג:) ותרומת ידך אלו בכורים דכתיב בהו (דברים כ"ו:ד') ולקח הכהן הטנא מידך ואמרינן בירושלמי (הל' א) מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר' מאיר דר' מאיר מחמיר בדבריהם כדברי תורה דתנינן תמן הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששין משום זוב דברי ר' מאיר בפ' בא סימן (נדה דף נב:) והיינו נמי דאמרינן בפ"ק דנדה ר"מ דמחמיר בכתמים:

וצריך להרים. כשנפלה סאה למאה מרים מהן סאה ופריך בירושלמי (שם) הכא אתמר צריך והכא את אמר אין צריך להרים גבי ערלה וכלאי הכרם דחמורין מן התרומה א"ר אבהו בשם ר' יוחנן מפני גזל השבט:

עולין בא' ומאתים. מפרש בירושלמי (שם) מנין שהם עולים אתיא מלאה מלאה בכלאי הכרם כתיב המלאה ובבכורים כתיב מלאתך ודמעך מה מלאתך שנאמר להלן עולה אף כאן עולה אי מה כאן ק' אף כאן ק' לפי שכפל הכתוב איסורו כלומר שאסור בהנאה שינו חכמים חיובו עד כדון כלאי הכרם ערלה מנין מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה ומה זו עולה אף זו עולה:

ומצטרפין זה עם זה. בין לאיסור בין ליתן טעם מדפליג ר' אליעזר דאמר בנותן טעם אבל לא לאסור ולאסור היינו כדקאמר בירושלמי (שם) דאמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן בשם ר' מאיר כל האיסורים מצטרפין ללקות עליהם בכזית משום לא תאכל כל תועבה ובפרק בתרא דע"א (דף סו.) מייתי לה אי נמי לאסור כגון ענבים דערלה וכלאי הכרם שנפלו

בענבים דהיתר לפחות ממאתים ולחד מינייהו איכא מאתים ובנותן טעם כגון יין של ערלה וכלאי הכרם שנפל לתבשיל ומצטרפין לאסור בנותן טעם אע"פ שיש בו לעלות באחד ור':

ר"ש אומר אין מצטרפין. מפני שהן שתי שמות במעילה (ספ"ד) משנה זו ופריך בגמ' (ד' יח:) ומי צריך ר"ש לצרופי והא תניא ר"ש אומר כל שהוא למכות תני אין צריכין לצרף ומיהו האי דהכא לא יתכן לפרש כן דתיקשי לך בפ' בתרא דע"א (סח:) פריך ור"ש להיתר מצטרף לאיסור מיתסר ומשני ר"ש לטעמיה דאמר אפילו איסור ואיסור נמי לא מצטרפי דתנן ערלה וכלאי הכרם מצטרפין ר"ש אומר אין מצטרפין משמע דאיירי לאסור את הקדרה וצ"ל דר"ש תרתי אמר והתם בע"א מייתי מתני' דהכא דכולה לאסור אחריני אבל כולה מתני' דמעילה לא מיירי כלל לאסור מילי אחריני אלא בצירוף לענין עצמו:

משנה ב

מעלה את הערלה. מפרש בירושלמי (הל' ב) אמר רב בירים לא שהתרומה מעלה את הערלה [אלא שהתרומה מצטרפת עם החולין להעלות הערלה] כלומר כדמפרש כיצד שנפלה לק' אמרי' בירושל' (שם) אר"א לית כאן לתוך ק' אלא לתוך צ"ט כלומר וק' דקתני מתני' היינו שבין הכל יש ק' דאי בדאיכא ק' חולין א"כ לא צריכי צירוף לבטל ג' קבין של ערלה שהם חצי סאה והאי דמצטרפין עם החולין לא שיהא מותר לזרים שכבר נדמעו אלא להתיר לכהנים:

והערלה מעלה את התרומה. אם נפלה הערלה תחלה בחולין ויש בהן כדי לבטל את הערלה ובין הכל יש ק' לבטל סאה תרומה שנפל לבסוף:

משנה ג

שנפל למאתים. בירושל' (שם) גרסי' נמי הך אר"א לא לתוך ר' אלא לתוך מאה וצ"ט ומאתים דקתני מתני' היינו מאתים בין הכל ונראה שיש שם טעות סופר דא"כ כבר נאסר הכל מחמת הערלה ואין לומר דסבר כר' יהושע דאמר בפ"ד דתרומות (מ"ז) דתרומה עולה בק' ועוד דה"ה ערלה במאתים ועוד דהא מתני' מאתים קתני ולא קתני מאתים ועוד וברישא גבי תרומה מעלה את הערלה קתני ג' קבים בק' ועוד דהא קתני הכא ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד כלאים משמע לפי שנפלה תחלה סאה של ערלה עם ר' של חולין צ"ל ואחר כך נפל סאה ועוד כדי לבטל מה שנפל אחר כן בלא צירוף והאי דתנא במס' תרומות פ"ה (משנה ח) סאה תרומה שנפלה לק' ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ורבי שמעון מתיר אלמא לרבנן דאפילו תרומה דקילא

אין מעלה את התרומה והכא ערלה מעלה את הערלה לא דמי דשאני תרומה דצריכה להרים כדתנן לעיל אבל ערלה אין צריך להרים:

ירושלמי (הל' א) מה פליגין שנפלו ג' קבין ערלה וג' קבין [של כלאים אבל אם נפלו ג' קבין ערלה וג' קבין] ועוד של כלאי הכרם מותר הכרי למה ועוד [בטל בג' וג' קבין בטלים בק' אבל אם נפל ג' קבין ועוד] ערלה וג' קבין כלאי הכרם אסור נפלו ג' קבין ערלה ושלשה קבין כלאי הכרם כאחת מהו כמו שנפלו ג' קבין ועוד ערלה וג' קבין של כלאי הכרם או כמו שנפלו ג' קבין של כלאי הכרם ואח"כ נפלו ג' קבין ערלה פשיטא שידיעתו מתירתו ידיעת חברו מהו שיתירו היך עבידא הוא לא ידע בה וחבירו ידע בה פירוש מה פליגין כמו במאי עסקינן דקתני מתני' דערלה מעלה את הכלאים הא ודאי אם נפל ועוד לבסוף הרי נתבטלו תחלה הג' קבין במאה ואח"כ מבטלין הועוד דאי בשנפל הועוד תחלה כבר נאסר הכל ואפי' לא נפל אחרי כן כלום ולא נקט נפלו אח"כ ג' קבין אלא אגב גררא וכולה מילתא דפשיטא אלא משום דבעי למיבעי נפלו בבת אחת מהו והא דקאמר פשיטא שידיעתו מתירתו מילתא אחריתי היא דבעי נמי למיבעי עלה דאי ידעי בעלים שנפלה הערלה קודם שנפלו הכלאים פשיטא דמותר דכבר נתבטלה וחוזרת ומעלה את הכלאים אלא [לא] ידע הוא וידע חברו מי מהני ידיעת חברו או לא דאם לא ידע לא הוא ולא חברו עד אח"כ אפילו נפלו בזה אחר זה כנפלו בבת אחת דמי כדפיר' במס' תרומות פ"ה (שם) לענין אההיא דר"ש מתיר והשתא מתני' דהכא דערלה מעלה את הערלה לא מיתוקמא אלא כשהיתה לו ידיעה בינתים ואחרי כן בעי בירושל' ידיעת ספק מהו שתתיר כידיעת ודאי היך עבידא היו לפניו שתי קופות אחת יש בה מאתים ואחת אין בה מאתים נפלה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאיזו מהן נפלה ואחר כך נפלה השניי' מדדה ומצא בה מאתים [ושתים] ופשוט הוא:

משנה ד

כל המחמץ. מחמץ בערלה כגון תפוח של ערלה שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחימצה ואע"פ שאין בו כביצה אסור וכן תבלין של ערלה או של תרומה שנתנם לתוך הקדרה אוסרין בפחות מכביצה אבל במטמא פליגי כגון כחצי ביצה טמא של תרומה או של ערלה שנתנו לתוך העיסה וחימצה דלב"ש נעשה העיסה כשאור ונטמאת ולב"ה כיון דבעינן כביצה לטמא אחרים ואין כאן כביצה הרי זו טהורה:

משנה ו

למה אמרו כל המחמץ. לאיזה איסור אמרו בתרומה שהמחמץ חולין בשאור שלה או מתבל קדרת חולין בתבלין תרומה או מדמע ומבשל חולין ותרומה יחד שאנו הולכים אחריו להחמיר:

מין ומינו. למין במינו אמרו כן דאזלינן ביה לחומרא כדקתני:

ולמה אמרו להקל להחמיר שפעמים להקל ופעמים להחמיר:

מין בשאינו מינו. ע"ז אמרו להקל ולהחמיר. והשתא מפרש ברישא להחמיר מין במינו כיצד שאור של חטין דתרומה שנפל לעיסת חטים דחולין דהיינו מין ומינו:

בין שיש בו כדי חימוץ בין שאין בו כדי חימוץ. והיינו להחמיר דהא מין בשאינו מינו כי ליכא טעמא לא בעינן ק"א כדתני סיפא והכא בעינן ק"א ובפ' גיד הנשה (חולין דף צט.) פריך וכי יש בו כדי לחמץ בק"א אמאי לא בטיל ומשני שאני שאור שחימוצו קשה ויש שחימוצו קשה מחברו:

משנה ז

גריסין. פול של תרומה שנתבשל עם עדשים של חולין ויש בהם נותן טעם תרומה בחולין אע"פ שיש בחולין ק"א של תרומה ודינה ליבטל בכך הכא כיון דנותן טעם אסור דטעמא לא בטיל וזהו להחמיר:

אין בהם נותן טעם. אע"פ שאין בהן כדי לבטל מותר וכי בעינן ק"א היכא דאיסורא בעיניה הוא כגון חטין בחטין או כל דבר שלא נתבשל אבל היכא דליתיה בעיניה לא בעינן ק"א:

ירושלמי (הל' ג) ר' יונה בעי ולמה לא תנינן גריסין שנתבשלו עם האורז אלא מתני' כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור ואפילו כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר מודה הוא הכא שהוא אסור:

משנה ט

ור"ש מתיר. אכולה מילתא פליג ואפי' ברישא דלאו נותן טעם לפגם הוא כיון דנפל של תרומה קודם שנתחמצה בשל חולין וממהרת להחמיץ ע"י שניהן כדמפרש בפ' בתרא דע"א לר' שמעון כשהשביחו שניהם השביחו וכשפגמו שניהם פגמו ור"ש לטעמיה דאמר אפי' איסור ואיסור לא מצטרפין ורבנן דאסרי אפי' בסיפא קסברי נותן טעם לפגם אסור א"נ כדאמר ר' זירא בפרק בתרא דע"א (דף סח:) שאני עיסה הואיל וראוי לחמע בו כמה עיסות אחרות:

משנה י

ב' וג' שמות. בשילהי רבי עקיבא (שבת דף פט:) פירש בקונטרס כגון פלפל ארוך ופלפל שחור ופלפל לבן וקשה דהתם תני תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה ופריך עלה מתניתין דהכא דאמר חזקיה עלה במיני מתיקה שנו הואיל וראוין למתק את הקדרה ומשני הכא נמי חזי למתק א"כ התם נמי בכי האי גוונא מיירי והתם תנן בהדיא פלפלת כל שהוא ומיהו בקונטרס פירש שם דפלפלת לאו היינו פלפלת שלנו ועוד קשה דשני מינים דקאמר רבי שמעון משם אחד היכי דמי ואפילו תמצא לומר דמשכחת לה כדאשכחן התם תרי גוונא אהלא מ"מ מאי טעמא דמאן דאמר מצטרפין וכי השם גורם מה מועיל אם הם ב' מינים ומיהו גם זה אינו קשה דכיון דטעמא משום דראויין למתק אפי' ג' מינים וג' שמות מצטרפין ועוד דקדק ר"ת דאמתניתין דריש פירקין דתרומה ותרומת מעשר וחלה ובכורים דמצטרפין אמרינן עלה בירושל' (הל' א) למי נצרכה לרבי שמעון אע"ג דר' שמעון אמר אין ב' שמות מצטרפין מודה שכולן שם תרומה מצטרפין משמע בהדיא דשמות דרבי שמעון היינו באיסורין ומפרש ר"ת דג' שמות ממין אחד כגון פלפלין דערלה ודאשרה ודעיר הנדחת או תרומה ומעשר שני ושביעית או כמון של כלאי הכרם ושל תרומה ושל מעשר שני דג' עניני איסור קרי ג' שמות כדאשכחן נמי בפ"ק דמכות (דף ד.) דתנן שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין ובפרק המקבל (בבא מציעא דף קטו:) גבי השבת העבוט עובר בכל השמות הללו והשתא הא דאמר אביי בפרק בתרא דמס' ע"ג (דף סו.) דבתר טעמא אזלינן וקאמר מנא אמינא לה דתנן תבלין שנים וג' שמות אי אמרת בשלמא בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא אלא אי אמרת בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד מסיפא דאי ממין ג' דייק דחשיב חד טעמא שכולם עשויים למתק קדרה וג' מינים דהיינו שלשה מינים איסורים [אסור] ומצטרפין אם לפרש אסור שאוסרים את הקדרה ומצטרפין ניחא לרבא דמשני התם במס' ע"ג הא מני רבי מאיר היא דאמר כל איסורים שבתורה מצטרפין זה עם זה דכתיב לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי היא בבל תאכל אלא לאביי דלא מוקי לה כרבי מאיר היך מצטרפין למלקות הא אמרינן בפרק כל הזבחים (זבחים דף עח:) הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה פטור אי אפשר שלא ירבה מין על חברו ויבטלנו ולענין מלקות אייריי דדייק מינה התראת ספק לאו שמה התראה ואע"ג דדוקא בללן אבל לא בללן מצטרפין כדאמר בפרק קדשי מזבח (מעילה דף יז:) דאמרי' אבל לאכילה מצטרפין דכתיב (שמות כ"ט:ל"ג) לא יאכל כי קדש הם כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו מ"מ משמע דשאר איסורין אין מצטרפין לכזית ועוד

דאין מצטרפין דקאמר רבי שמעון דמשמע הא מין אחד משם אחד מצטרפין האמר רבי שמעון (שם דף יח.) כל שהוא למכות וכאן אין שייך צירוף כדמשני התם במעילה אלא ודאי צירוף דהכא לאו לענין מלקות קאמר וצ"ל אוסרין דכל אחד ואחד אוסר הקדרה בפני עצמו ומצטרף עם חברו לאסור א"נ אוסרין ביבש ומצטרף ביבש:

משנה יא

שנפלו לתוך עיסה של חולין:

אחר אחרון אני בא בפרק כל שעה (פסחים דף כז.) אמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור [פירוש דאם קדם וסילק האיסור] מכיון שנפל מותר מיד דהואיל וסילק ועדיין לא חימץ בטל והולך לו אף על פי שהועיל קצת שסייע את אחרון דהיתר לגמור חימוץ על ידו אף על פי כן בטל לו ושוב אינו חוזר וניעור אבל לא קדם וסילקו ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל אסור דקסבר זה וזה גורם אסור כמו שמדקדק שם מברייתא ובירושלמי (הל' א) משמע דטעמא דר' אליעזר כדבעי למימר בפסחים משום דאחר אחרון אני בא ואפי' לא קדם וסילק דקאמר התם תמן תנינן יין נסך אסור ואוסר כל שהוא חזקיה אמר כוס שמזגו מן האיסור ומן ההיתר נפל איסור [לבסוף אסור] והיתר בסוף מותר אמר שמואל בר יצחק רבי אליעזר היא דר' אליעזר אומר אחר אחרון אני בא ובפ' בתרא דמס' עו"ג (עג:) מייתי לה ופליגי התם חזקיה ור' יוחנן ובעי לאוקמי פלוגתייהו בדרבי אליעזר ורבנן ופריך ותסברא והאמר אביי כו' ואסיק דברואין פליגי:

משנה יג

כלים שסכן בשמן טמא. כגון מנעלים ושאר כלים של עור שסכין אותן בשמן לרככן ולאחר שיבשו מן הראשון חוזר וסכן בשמן שני דאי בעודו טופח על הכלים אם כן הטמא מטמא הטהור והכלי ממה נפשך טמא דמשקה מטמא כלי ומיירי מתני' בהטבילו לאחר שסכו בשמן טמא ונגב אחר טבילה סכו בשמן טהור וכשחוזר ופולט את השמן פליגי רבי אליעזר ורבנן הי מינייהו פליט אם הראשון או אחרון והיינו דקאמר בירושלמי (הל' ז) מאי טעמא דרבי אליעזר הראשון מוציא את האחרון ומתני' מיתניא בתוספתא דתרומה [פ"ח] ומסיים בה שהיה ר' אליעזר אומר לא יהא אדם סך כלים שמן טמא וחוזר וסכן שמן טהור שכשהן מוציאין אינם מוציאין אלא מן הראשון וחכמים אומרים לא יהא אדם סך כליו שמן טהור וחוזר וסכן שמן טמא שכשהם מוציאין אין מוציאין אלא מן האחרון כלים שסכן שמן טמא ונגבו משתמש בהן בטהרה חזרו ויצאו מהן משקין טמאים:

משנה יד
אסורין לזרים. רבנן לטעמייהו דאמרי לעיל תבלין ב' וג' מצטרפין ור' שמעון דשרי לזרים לטעמיה דאמר לעיל (מ"י) אין שני שמות מצטרפין ומותר לכהנים כדאמרן לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ:

משנה טז
עם החתיכות. של חולין ויש בהן כדי לבטל של קדשי קדשים בפני עצמה ושל פיגול ונותר בפ"ע ורבנן לטעמייהו ור"ש לטעמיה:

משנה יז
בשר קדשי קדשים. אסור לזרים ואפילו לטהורים וקדשים קלים מותר לזרים טהורים ואסור לטמאין וכשנתבשלו [עם בשר תאוה] דהיינו בשר חולין דשרי אף לטמאין ויש בה כדי לבטל כל אחד ואחד בפני עצמו מ"מ מצטרפין [לאסור] לטמאין אפילו לר"ש דקדשי קדשים וקדשים קלין שם אחד הן דכולם שם קדשים עליהן כדאמרן לעיל גבי תרומה ותרומת מעשר וחלה ובכורים ומותר אף לזרים טהורים אפילו לרבנן דקדשים קלים שרו לזרים וקדשי קדשים אין בהן כדי לאסור כדאמרן לעיל עד שיהא בו כדי לחמץ:

פרק ג

משנה א
ידלק. בהגוזל קמא ובפ' כל שעה (פסחים דף כב:) דרשינן מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר תלמוד לומר (ויקרא י"ט:כ"ג) וערלתם ערלתו את פריו ערלים וקליפין מרבינן [ברכות לו:] מדכתיב את פריו ואמרינן בירושלמי (הל' א) אית תני בעורל את פריו ואית תני בסמוך לפריו:
כולן ידלקו. דלרבי מאיר י' דברים מקדשין ובגד אחד מהן ולרבנן אין מקדשין אלא ו' דברים כדלקמן (מ"ז):

משנה ב
סיט הוא הפסק שבין אצבע לאצבע במה שאדם יכול להרחיבו וחוט ארוך כשיעור זה צבעו וארגו בבגד ואין ידוע אי זהו:
ר' מאיר אומר ידלק כל הבגד שזה אחד מעשרה המקדשים לרבי מאיר:

משנה ג
מלא הסיט מצמר בכור. גבי בכור בעי מלא הסיט וגבי מוקדשין תני כל שהוא וצריך טעם מאי שנא אטו בכור לאו מוקדשין ושמא חד בתם וחד בבעל מום ואע"ג דתרווייהו דרבנן

דכולהו סוגיא דשילהי הלוקח בהמה (בכורות דף כו:) מוכחא דגיזי פסולי המקודשין שריא מדאורייתא ואפילו בעולה תמימה כדמוכח התם גבי תולש צמר מעולה תמימה דהא דדרשינן תזבח ולא גיזה היינו שלא תגוז אבל אם גזז לא מיתסרא והא דקתני התם בעלי מומין אוסרין בכל שהן ומוקמי לה בגיזי בכור בעל מום שנתערבו בגיזי חולין ואע"ג דקתני כל שהן מ"מ מלא הסיט בעי ומיהו צריך לדקדק דמלא הסיט דהכא לא אסר אלא בציפרתא כדאמרינן בסוף תמורה (דף לד.) ובגיזה לא שייכא ציפרתא אלא באריגה:

ידלק הבגד. ר' מאיר תני לה דאמר עשרה דברים מקדשים כדאיתא בירושלמי ברם כרבנן הוא סיט הוא פחות מסיט גבי צמר נקט בגד וגבי שער נקט שק כי אורחא דמילתא:

שער נזיר אסור בהנאה כדדרשינן בפ' האיש מקדש (קידושין דף נז:) קדוש יהיה גדל פרע גידולו קדוש:

פטר חמור מחיים שרי רבי שמעון בהנאה בפ"ק דבכורות (דף יב) אבל לאחד עריפה מודה דגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה כדאמרי' התם:

ידלק השק. בסוף תמורה (דף לד) פריך ממתני' דהכא אהא דתנן התם ואלו הן הנקברין שער נזיר ופטר חמור ומשני כאן בנזיר טמא כאן בנזיר טהור דנזיר טהור שריפה כתיב ביה ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים (במדבר ו':י"ח) אבל בשער נזיר טמא לא כתיב שריפה ובפטר חמור משני כאן בשק כאן בשער. שק אי אמרת יקבר אתי איניש ומיתהני ביה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ובירושלמי קאמר שהשק מצוי לחטט אחריו ולא השער והתם פריך וליבטיל ברובה ומשני בציפרתא שעשה מן האיסור צורות צפור דחשיב דמייפה לכולה שק וכגון דאי אפשר לשלופינהו דאיכא ציפרתא טובא דהתירה ולא ידיע הי מינייהו דאיסורא ודבר תימה אי בעי תרתי מלא הסיט וציפרתא:

משנה ד

ידלק כדאמר בפ' כל שעה (פסחים דף כו:) דיש שבח עצים בפת וכן בתבשיל יעלה באחד ומאתים אפי' לר' מאיר דאין זה מי' דברים:

משנה ו

חבילי תלתן. מפרש בירושל' (הל' ד) כמה היא חבילה כ"ה זירין:

נתערבו באחרים. בפרק כל הזבחים שנתערבו (זבחים דף עח) ובפ"ק דביצה (דף ג) מייתי לה ויש ספרים שכתוב בהם ואחרים באחרים ולא גריס לה ר"ת בכל הני דמתני' ולא בסוף פ' כל הצלמים מדפריך בפרק התערובות (דף עד) על שמואל דאסר בספק ספיקא בע"א מברייתא שאוסר ולא משכחת דקאי כשמואל אלא ר' יהודה דברייתא שאוסר אפי' בשאר איסורין ספק ספיקא כגון רמוני בדן ושמואל סבר לה כוותיה בחדא

ופליג עליה בחדא ולא מייתי מכל הנך משניות ותדע מדלא תני במתני' גבי אורג מלא הסיט בבגד נתערבו באחרים כדתני במתני' באחריני והיינו טעמא דאם נתערב בשאר בגדים יכול להסיר מכל אחד מלא הסיט ומשתרו מטעם ספק ספקא ומיהו איכא חדא ברייתא בריש ביצה (דף ג:) דאסר ספק ספקא דקתני וספקא אסורה ומוקי לה בספק טריפה שנתערבה באלף כולן אסורות ואין לחוש כיון דברייתא היא ועוד אומר ר"ת דהא דקתני התם נתערבה באלף כולן אסורות לא קאי אספיקא אלא אודאי תדע דאפי' רבי יהודה דאסר בזבחים (דף עד) ספק ספיקא דוקא ברמוני בדן דבהדיא קתני ר' יהודה אומר רמוני בדן דמשמע דוקא [רמוני] בדן שהם את שדרכו למנות דהוי א' מו' דברים בהנהו אסר ר' יהודה ספק ספוקא ור' יהודה כל שדרכו אית ליה כדמוכח ברייתא דליטרא קציעות בזבחים ובביצה ומאי טעמא נקט רמוני בדן אלא ודאי משום דבשאר מילי לא אסר ספק ספיקא ומיהו קשה אי נקט דוקא רמוני בדן אם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דתנן בפ' י"ז (משנה ה) דכלים הרמון שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני ולמה הוזכרו רמוני בדן שיהיו מקדשין כל שהן דברי ר"מ ר' יוחנן בן נורי אומר לשער בהן את הכלים ר"ע אומר לכך ולכך הוזכרו לשער בהן את הכלים ושיהו מקדשין כל שהן אמר ר' יהודה לא הוזכרו רמוני בדן וחצרי גבע אלא שיהו מתעשרין ודאי בכל מקום לפי שסתמן באים מבין הנכרים משמע בהדיא לר' יהודה דאין חלוקין משאר רמונים לשום דבר אלא להיא מילתא וצריך לומר דהא דנקט בזבחים רמוני בדן משום ר"ש דפליג עליה ברמוני בדן ושרי ספק ספיקא וכן צריך לפרש באידך ברייתא דקתני התם כוס של ע"ז שנפלה לאוצר מלא כוסות כולן אסורים פירוש א' מהן לרבוא ומרבוא לרבוא מותרים ואמאי נקט מרבוא לרבוא הא אפי' ברבוא קמא שרי אלא נקטיה לאשמעינן דמאן דאסר אסר אפי' בכמה ספיקות ומתוך ההיא משנה דכלים צריך לפרש דסתם רמונים לא חשיב כל שדרכו לרבי מאיר לר"ל דאמר התם בזבחים (דף עב) ובריש ביצה (דף ג) ובפ' הערל (יבמות דף פא) כל שדרכו שנינו דהא לרבי מאיר לא מקדש אלא רמוני בדן ולר"מ חשיבי כל שדרכו ויש מפרשים דאפי' גרסינן ואחרות באחרות ניחא דלא הוי ספק ספיקא דמיירי שכל האחרות נתערבו באחרות ואצטריך ליה לאשמעינן כהאי גוונא אע"ג דאיכא תרי רובי ודכוותה אמרינן בסוף פ"ק דכתובות (דף טו) הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדיה ואפי' עיר קטנה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידת' ואפי' גדולה כאנטוכיא:

כולן ידלקו. לא משתמיט בכל הנך איסורי דלימא יוליך הנאה לים המלח אלא לענין ע"ז לרבי אלעזר בסוף כל הצלמים (עבודה זרה דף מט:) ודכוותיה פסקינן התם ושמא משום

דע"ז תופסת דמיה אע"פ שאינה ניתרת בכך מכל מקום מיחזי טפי כמוליך האיסור לים המלח ולפי טעם זה בהגוזל עצים (דף קא:) גבי בגד שצבעו בקליפי שביעית אם נתערב באחרים כיון דשביעית תופסת דמיה הוה אמרינן יוליך הנאה לים המלח וטבעות וכוסות דפ' התערובות (דף עד) סגיא במוליך הנאה לים המלח ועוד יש לחלק דהתם בכל הצלמים תנור שהסיקו בעצי ע"ז ואפה בו את הפת ונטל ממנה כרכר וארג בה את הבגד שרינן בהולכת הנאה כשנתערב לפי שאין ממשות האיסור בעין וההוא גברא דאיערב ליה חביתא דחמרא כיון דאי אפשר להיות בהולכת הנאה אלא היתר [הנאה] כגון למכור לנכרי או למכור לפועלים ולא שיהנה ממש מגוף הדבר דהא אסור בשתייה שרי ע"י ד' זוזי והא דלא אמרי' בכל הני דמתניתין ימכר כולו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו כדאמר רשב"ג בפ' בתרא דע"ז (ד' עד.) גבי יין נסך מפרש בירושלמי דחיישי' בכולהו דילמא הדר נכרי ומזבין ליה לישראל אבל ביין נסך ליכא למיחש וחבית' דההוא חמרא דפ' כל הצלמים אם היה חפץ למכור כל יינו יחד הוה משתרי למכור חוץ מדמי איסור שבו:

יעלו בא' ומאתים. בריש ביצה פירש בקונטרס אם נתערב אחד מהן במאתים יעלה אחד מהן והשאר מותרין ועל סמך פירושו נהגו במין במינו כשמתבטל ברוב נהגו להסיר ממנו כשיעור האיסור והשאר מותר וא"א לומר כן דבהדי' תנן לעיל בריש פ"ב (מ"ב) ערלה וכלאי הכרם עולים בא' ור' וא"צ להרים ותרומה דוקא משום גזל השבט והא דתרומה שיעורא בק' וערלה בר' בסיפרי דריש לה מקרא כדפרשינן לעיל בפ"ב (מ"א):

משנה ז

שהיה רבי מאיר אומר את שדרכו למנות מקדש. שאין אדם מוכרו בלא מנין מתוך חשיבותו ובריש התערובות וביצה והערל פליגי דר' יוחנן אמר את שדרכו לימנות שנינו ור"ל אמר כל שדרכו לימנות שנינו אף על פי שאין כל שעה מונין אותו אלא זימנין דמזבנינן ליה במנין מתוך חשיבות וא"ת לר"ל [דאמר] כל שדרכו לימנות הא שמעינן לרבי מאיר בפ"ק דביצה (דף ד) דאמר ליטרא קציעות ערלה והיא עולה והיא כל שדרכו מדאסר ר' יהודה התם וי"ל דבסוף הערל (יבמות דף פא) דייק מינה ריש לקיש דתרומה בזמן הזה דרבנן שאני שונה עיגול בעיגולים עולה וא"ת לטעמי' לא יקדש כל שדרכו בכלאי הכרם דאינהו נמי דרבנן כיון דבטלה קדושת הארץ וי"ל דהתם איכא תרי דרבנן חדא דתרומת תאנים דרבנן ועוד דבטלה קדושת הארץ א"נ הכי פירושו שהיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש בדאורייתא וא"כ בכלאי הכרם דין הוא שיקדשו חבילי תלתן שהם את שדרכו א"נ בכלאי הכרם דאסירי בהנאה חמירי שיקדש בהן כל שדרכו אע"פ שהן דרבנן ואמרי' בירושלמי (שם) ר' יוחנן וריש לקיש איתפלגון חד אמר י' דברים

מקדשין דברי ר"מ פי' י' דברים השנוים במשנתינו שכולן את שדרכו וחד אמר כל הדברים מקדשין דברי ר"מ כלומר כל שדרכו לימנות ומסתברא דאותן י' דברים היינו הנך ו' דברים וחבילי תלתן הרי ז' ובגד שנתערב וסיט שנתערב דבתרוייהו תנן לעיל דברי ר"מ ובגד וסיט תרי מילי נינהו הרי ט' ובאורג מלא הסיט מצמר בכור ובמוקדשין כל שהן אמרינן בירושל' עלה דאית תנא תני בשם ר"מ ואית דלא תני לה בשם ר"מ מאן דתני לה בשם ר"מ אית ליה עשרה דברים מקדשין ומאן דלא תני לה בשם ר"מ מנין אית ליה לר"מ י' דברים מקדשין ר"מ כרבי עקיבא דאמר אף ככרות של בע"ה ויש תימה הא איכא טובא טבעות וכוסות של ע"ז דפרק התערובות (דף עד) וגיזי צמר בכור בעל מום שנתערבו בגיזי חולין דמשמע בסוף פ"ג דבכורות (דף כה:) דאוסרין בכל שהן וחתיכה הראויה להתכבד בה בפ' גיד הנשה (חולין דף ק) חתיכה של חטאת בחולין בסוף הערל (יבמות דף פא:) ועוד כל הני דשילהי ע"ז (דף עד) יין נסך ועורות לבובים וצפורי מצורע ושער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב ושור הנסקל ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה ומפרש התם בגמ' דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הנאה ועל כרחיה חשיבי טפי מאת שדרכו מדפריך התם דליתני אגוזי פרך ורמוני בדן וככרות ולא פריך מחבילי תלתן ש"מ דחשיבי בו' דברים ונראה דהא דחשיב עשרה דברים היינו משנתנו אבל אכתי איכא טובא ואם תאמר יין נסך דחשיב בע"ז היינו חביות סתומות דהא אתיא אפי' כרבנן כדפרישי' ועוד דפתוחות אפילו לר"מ לא מקדשין דהא סתומות אחד מי' דברים ואם כן אמאי חשיב להו התם הא תנא להו הכא גבי ערלה וכלאי הכרם דמהאי טעמא קאמר התם דלא חשיב ככרות של בעל הבית לענין חמץ בפסח משום דתני להו הכא גבי כלאי הכרם ויש לומר דאיצטריך שלא תקל ביין נסך משום דמקרא מדברי קבלה נפקא בפ' אין מעמידין אי נמי לאפוקי מדרבי אליעזר דשרי בפדיון בשילהי כל הצלמים (עבודה זרה דף מט) אי נמי למעוטי סתם יינן ואם סתם יינן נמי אוסר כל שכן דאיצטריך משום סתם יינן ועוד אפשר דיין נסך אפי' בפתוחות אוסר בכל שהו ומפרש בירושלמי (הל' יב) יין נסך וע"ז ועורות לבובין על שם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים י"ג:י"ח) משמע שזה גורם להם להחשב לאסור בשיעור מועט כמו לענין שבת בפרק ר' עקיבא (שבת ד' צ) דמשמשי ע"ז בכל שהן ומיהו שמא לא מיתוקמא אלא משום דמיניה נפקא לן איסור הנאה כדמייתי נמי התם קרא אכל חד וחד וע"ז דצלה חשיב לעובדיהם וכן בעורות לבובין שעשה ממנו כלי חשוב כששה דברים למאי דפרישית דהתם אפי' כרבנן וציפורי מצורע חשובים כחתיכה הראויה להתכבד ובפ' התערובות דפריך ליבטלו ברובא ומוקי לה רב פפא כתנא דליטרא קציעות השתא פריך דחתיכות

קטנות לא חשיבי כעוף ולא חזי להתכבד ולפי זה מתני' דמסכת קינין דאסורות בכל שהן ככולי עלמא אי נמי בצפורי מצורע בשחוטין הראויין להתכבד כחתיכה אי נמי שחוטה חשובה בהדיא דאיתקש לעוף טמא דדרשי' בפ' ב' דקידושין (דף נז) וזה אשר לא תאכלו לרבות השחוטה ושער נזיר לאו כשארג ממנו מלא הסיט דאם כן הא תנא ליה הכא במתני' אבל כשעשה ממנו כלי נאה וחשוב כגון נפה וכברה וכיוצא בהן אי נמי חשוב בעיניה משום דחזי לפיאה נכרית ופטר חמור ושור הנסקל ועגלה ערופה בהמות גסות וחשובות ובריש התערובות עביד צריכותא בהא דתניא שור הנסקל התם ובקדשים ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה בחתיכות הראויות להתכבד ואע"ג דתני חתיכה גבי נבילה בפ' גיד הנשה קתני לה התם משום הדבר שבמנין ואיסורי הנאה ובירושלמי (ע"ז שם) מוקי שור הנסקל בחתיכה ולפי סברתן בשר בחלב ושור הנסקל ועגלה ערופה וחולין שנשחטו בעזרה כולהו מיתוקמי בחתיכה ותננהו לאשמעי' דאסירי בהנאה כשור הנסקל משום דאיכא למאן דאמר בשר בחלב שרי בהנאה וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא אי נמי לאשמעי' אע"ג דלאו דאורייתא חשיבי לאסור ותנא ערלה ערופה לאשמעינן דלא משתריא במה שנעשית מצותה ומיהו מתוך צריכות' בפ' התערובות משמע דאיירי בשור הנסקל חי כי התם והא דלא תני חתיכה של חטאת ושל לחם הפנים שנתערבה בחולין דאוסרת בכל שהן כדאיתא בסוף הערל והוי דבר שבמנין ואיסורי הנאה דילמא בקדשי' לא מיירי וקצת קשה הא דפריך אי דבר שבמנין חשיב ליתני נמי חתיכה של נבילה לישני הא תנא ליה בפ' גיד הנשה ויש לומר דהכי פריך דאי משום דתניא בפ' גיד הנשה שבקה אם כן בשר בחלב לא תיתני דאיירי בחתיכה:

אגוזי פרך. על שם שנפרכין כדאמר בפסיקתא בפרשה דיהודה וישראל רבים אחר פ' כי תשא על אל גינת אגוז (ש"ה ו) דדריש שנמשלו ישראל לאגוז שיש בו ג' מינים של פרך שנפרך מעצמו ויש מפרשין דפרך ובדן מקומות הם:

חולפי תרדין. פי' בערוך צלעות של תרדין הן:

קולסי כרוב. כרובים גדולים הן ועלין שלהן:

אף ככרות של בע"ה. אבל של נחתום לא שהן קטנות והא דמשמע בסוף הערל בחתיכה של לחם הפנים בשל חולין לא בטלה שאני לחם הפנים דחמירא טפי וראוי להתכבד כחתיכה ואפה בו את הפת דפ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מט:) צריך לאוקמי בככרות של בע"ה דקתני התם נתערב באחרים כולן אסורות בהנאה ולא הוי כפת דלעיל דתנור שהסיקו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת דההוא לאו בשל בעל הבית דקתני תעלה בא' ור':

הראוי לערלה ערלה. כגון אגוז ורמון וחביות:
הראוי לכלאי הכרם. כגון חולפות תרדין וקולסי כרוב ודלעת וככרות בירושל' (הל' ה) דייק אמאי לא תני הראוי לתרומה דתרומה נמי כיון דחשיבה לא בטלי בק"א ומשני דכולן ראויין לתרומה ולא שייך למיתני האי לישנא ועל חנם דייק דהאי ידלקו באחד ומאתים לא שייכי בתרומה ועוד דדילמא לא חשיב הכא אלא דבר שבמנין ואיסורי הנאה כדמשני בשלהי ע"ז:

משנה ח

נתפצעו האגוזים. בכל אחד שונה לשון הנופל בו דאיצטריך לאשמעינן דלא תימא הא דמקדשים בכל שהוא אפילו שבורים קמ"ל דאין מקדשין אלא שלמין:

משנה ט

ספק ערלה. כגון נכרי שיש לו נטיעה של ערלה בגינחו ובידו פירות ולא ידיע אם משל ערלה או משל זקינה:
בארץ ישראל אסור. לחומרא:
יורד ולוקח. יורד בתוך הגינה וקונה מן הנכרי מאותה שכבר נלקטי ובלבד שלא יראנו לוקט וכן לענין כלאים כדפרישית והא דקתני גבי כלאים בחוצה לארץ יורד ולוקט אמרינן בירושלמי א"ר הונא כן הוא מתני' יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט כדקמייתא ובפ"ק דקידושין (דף לח) פליגי בה אמוראי:
החדש אסור. קודם לעומר בכל מקום אפי' בחוצה לארץ ובירושלמי (בפרקין הל' ז) קאמר דמתני' כר"א דסוף פ"ק דקדושין (דף לז:):
הערלה הלכה בפ"ק דקדושין (דף לח:) אמרינן מאי הלכה אמר רב יהודה א"ש הלכות מדינה עולא אמר הלכה למ"מ ופריך לרב יהודה ממתניתין דכיון דערלה וכלאים שניהן דרבנן ניתני או זה וזה יורד ולוקט או זה וזה יורד ולוקח והתם פריך למאן דאמר הלכה למשה מסיני אמאי ספיקא מותר ומשני כך נאמר [הלכה] ספק מותר ודאי אסור:
והכלאים מדברי סופרים. בשלהי פ"ק דקדושין (דף לט.) אמרינן דהיינו כלאי הכרם דכיון דבארץ אסירי בהנאה בחוצה לארץ גזרו בהו רבנן אבל כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחו"ל לא גזרו בהו רבנן והרכבת האילן אמרי' התם שהיא מדאורייתא דכתיב (ויקרא י"ט:י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ וכולה מתניתין מוכחא דערלה נוהגת בשל נכרים ובכרם רבעי פליגי

רבי יהודה ורבנן בפרק ג' דתרומות (מ"ט) דתנן רבי יהודה אומר אין לנכרי כרם רבעי אבל מודה ר"י דיש לנכרי ערלה ובהדיא תנן בפ"ק (מ"ב) נכרי שנטע חייב בערלה: